

de úgy, hogy a késmárki egyházközség jogai sem szenvednek csorbát, ami persze csak hosszas viták útján történhetett meg. Erre vonatkozik az 1760. évi koalíció és az 1839-ből való Amica (Barátságos egység). A pártfogóság feladata pedig nemcsak az anyagi ügyek rendezése volt, hanem ezenkívül befolyt az intézet kormányzatára, sőt a belső iskolai életre is, amint az 1767-i új rendtartás bizonyítja. Kétségtelen, hogy mindez kedvező hatással volt a késmárki iskolára, mert hiszen a kisvárosi polgárok nál szélesebb látókörrrel bíró férfiak vezették az iskola ügyeit, bár igaz, hogy olykor az önkény sem hiányzott. Az azonban kétségtelen, hogy ezt az iskolát a pártfogóság intézménye mentette meg a pusztulástól, nemcsak a kritikus pillanatban, hanem pl. jóval később, a Bach-korszak alatt is. A szerző munkája függelékében mind a koalíció, mind az Amica latin szövegét közli, amit szintén szívesen veszünk. Tárgyalási módszere, a lényegyet felismerő helyes ítélete az avatott történettudósra vall. Műve így mindenkép a magyar művelődéstörténet és közelebről a magyar neveléstörténet irodalmának értékes gyarapodását jelenti.

Szelényi Ödön.

Szövetségi évkönyv. Kiadja az Eötvös-Kollégium volt tagjainak szövetsége. (I. évf. 1921/22; II. évf. 1922/23.)

A Báró Eötvös József-Kollégium volt tagjai 1921 elején Gombocz Zoltán elnöklete alatt szövetségbe tömörültek és többek közt elhatározták, hogy évkönyvet adnak ki. Ennek első két füzeté a kollégium keletkezésére, céljaira, belső életére vonatkozólag fontos felvilágosításokat tartalmaz.

A báró Eötvös József fényképével díszített első évfolyamot bevezető cikk a kollégium új épületének 1911-ben történt felavatását mondja el, amelyen báró Eötvös Lóránt kurátor és Bartoniek Géza igazgató az akkor már tizenhat éve virágzó intézet feladatát körvonalozták. „Az iskola jó csak akkor lehet, ha jó tanárok tanítanak benne” — mondta báró Eötvös Lóránt. A kollégium célja: „olyan munkásokat nevelni nemzetünknek, kik műveltségét mélyen megalapozni, szélesen kibővíteni és ékességeivel az egész világon látható magaslatra emelni fogják“.

Egy ilyen intézet szükségét Bartoniek Géza középiskoláink mult félszázadbeli válságával bizonyítja. Mikor a magyar nyelv visszanyerté természetes jogait a középiskolában, képzett, feladatuk magaslatán álló tanáraink kevesen voltak. Később a nagy tanárhány sok, e pályára hivatottsággal nem rendelkező fiatalembert csalogatott az egyetem bölcsészeti karára. Az elméleti és gyakorlati kiképzés színvonalának emelésére alapították a Tanárképző-intézet és a Gyakorló főgimnázium, az egyetemi tanulmányi idő pedig hat félévről nyolcra emeltétt. Az eredmény azonban azokat, kik nemzeti művelődésünk ügyét szívükön viselték, így sem elégítette ki, mert érezték, hogy egyrészt a tanári pályára készülő ifjúság vállalairól le kell venni az anyagi megélhetés terhét, másrészt tudományos kiképzésüknek érdeke kívánatossa teszi, hogy az eddigieknél körültekintőbb,

egyénekenkénti irányításban részesüljenek. Trefort Agost ezért a párizsi Ecole Normale Supérieure-höz hasonló intézet alapítását ajánlotta. A terv Wlassics Gyula minisztersége alatt, 1895-ben valósult meg. Az új kollégiumot Beöthy Zsolt keresztelte báró Eötvös József nevére.

A Báró Eötvös József-Kollégium mai jellemét és viszonyát egyetemünk bölcsészeti karához Horváth János körvonalozza világosan, mikor az előkészítő bizottság nevében Bartoniek Géza igazgatót a Szövetség tiszteletbeli tagjául ajánlva, érdekeit annak megállapításával dicséri, hogy a kollégium 1895 augusztus 31-én kelt szervezeti szabályzatát miképpen töltötte ő meg valósággal — és hogy mi ma a kollégium. A felelet: „A magyar tanárnevelésnek egy igen egyéni jellemű kiegészítő szerve, mely legalább kevesek számára... megadja azt, amit a tanárjelöltek összességének megadni anyagi lehetetlenség”. Ezek pedig: a megélhetés gondjaitól mentes élet, kényelmesen használható szakkönyvtár, a munka egyénekenkénti irányítása. Az intézet nem akar és nem is tudhat a tudományegyetem bölcsészeti karának vetélytársa vagy helyettesítője lenni, csupán támogatója és segítője. De mint ilyen nagyon hasznos kiegészítője egyetemi oktatásunknak. Jogosulatlan ellentétkeresés az is, ha a kollégiumot azzal vádolják, hogy inkább tudósokat, mintsem tanárokat nevel. A kettő elválaszthatatlan. A tanár annál értékesebb, minél mélyebb szaktudással rendelkezik. A kollégium célja: tudós tanárokat nevelni. A Szövetségi évkönyv második folyamának egy statisztikája pedig azt bizonyítja, hogy ma a kollégium 210 volt tagja közül 18 egyetemi és főiskolai tanárral szemben 93 vidéki középiskoláknál működik. Hogy pedig a kollégium hazáját a letragikusabb napokban is híven szolgált, minden szónál jobban bizonyítja az, hogy — Zemplén Győzővel élükön — harminc hősi halott nevét foglalja az évkönyv gyászkeretbe.

Az évkönyv első füzeté egyébként közli az Eötvös-Kollégium végzett növendékeinek névsorát és állomáshelyüket évfolyam szerint, mit a következő szám kiegészít, s tájékoztat a Szövetség tudományos és kulturális munkásságáról is. Az első közgyűlésen Gombocz Zoltán elnöki megnyitójában a magyarok őshazájára és a magyar-hun rokonságra vonatkozó tudományos kutatás jelenlegi állását ismertette, s a mult iskolai évben a Szövetség két felolvasó ülésén — melyeket rendszeresen folytatni szándékozik — Zemplén Géza a *Szerves festékekről*, Kodály Zoltán a *magyar népzene ősrétegéről* adott elő.

A Szövetség kiadja évenként az Eötvös-kollégiumi növendékek által írt disszertációk legjobbját is. Ezeknek az *Eötvös-füzetek*nek elseje, Farkas Gyula tanulmánya Petőfi nagyobb elbeszélő költeményeiről és forrásaikról, a Szövetségi évkönyv második számához van csatolva függelékül. *Kastner Jenő.*

Hajnal István: Írástörténet az írásbeliség felújulása korából. Kiadja a Budavári Tudományos Társaság, Budapest, 1921. (8-r., 226 l.)